

RAALTE: VAN KERK NAAR KASTEEL

ROUTE 18 km

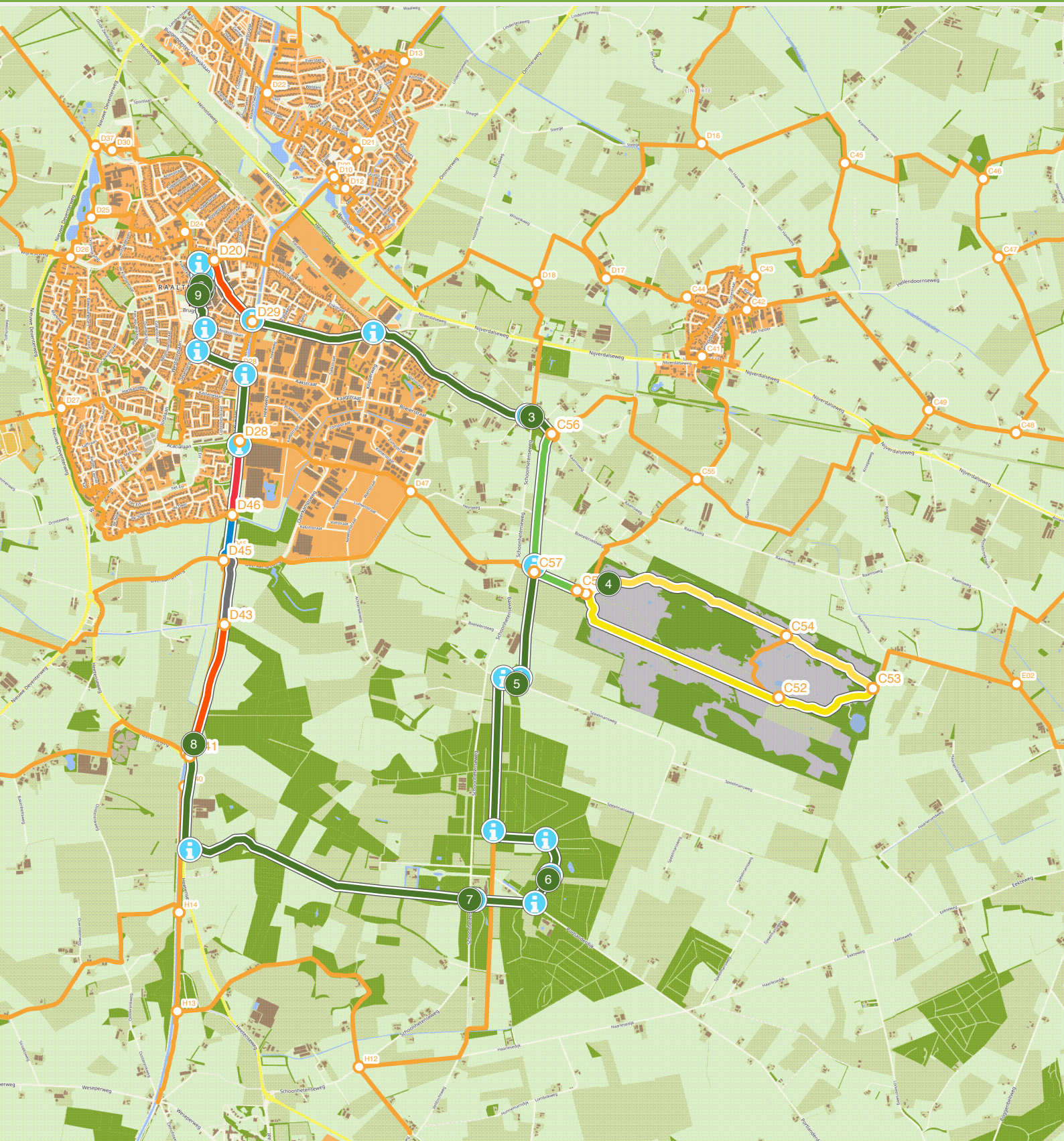

Ontdek al wandelend de geschiedenis van Raalte, het Boetelerveld, Schoonheten en het Heeterveld. De route voert door een afwisselende omgeving, waarbij het boeiende cultuurhistorische verhaal van het landschap wordt verteld. Veel wandelplezier!

Wim Hoogeland (Archivariaat Bentinck-Schoonheten); Willie Lozeman, Klazien Tuten (PKN Raalte); Rudolf Mulder (Landschap Overijssel).

20
22

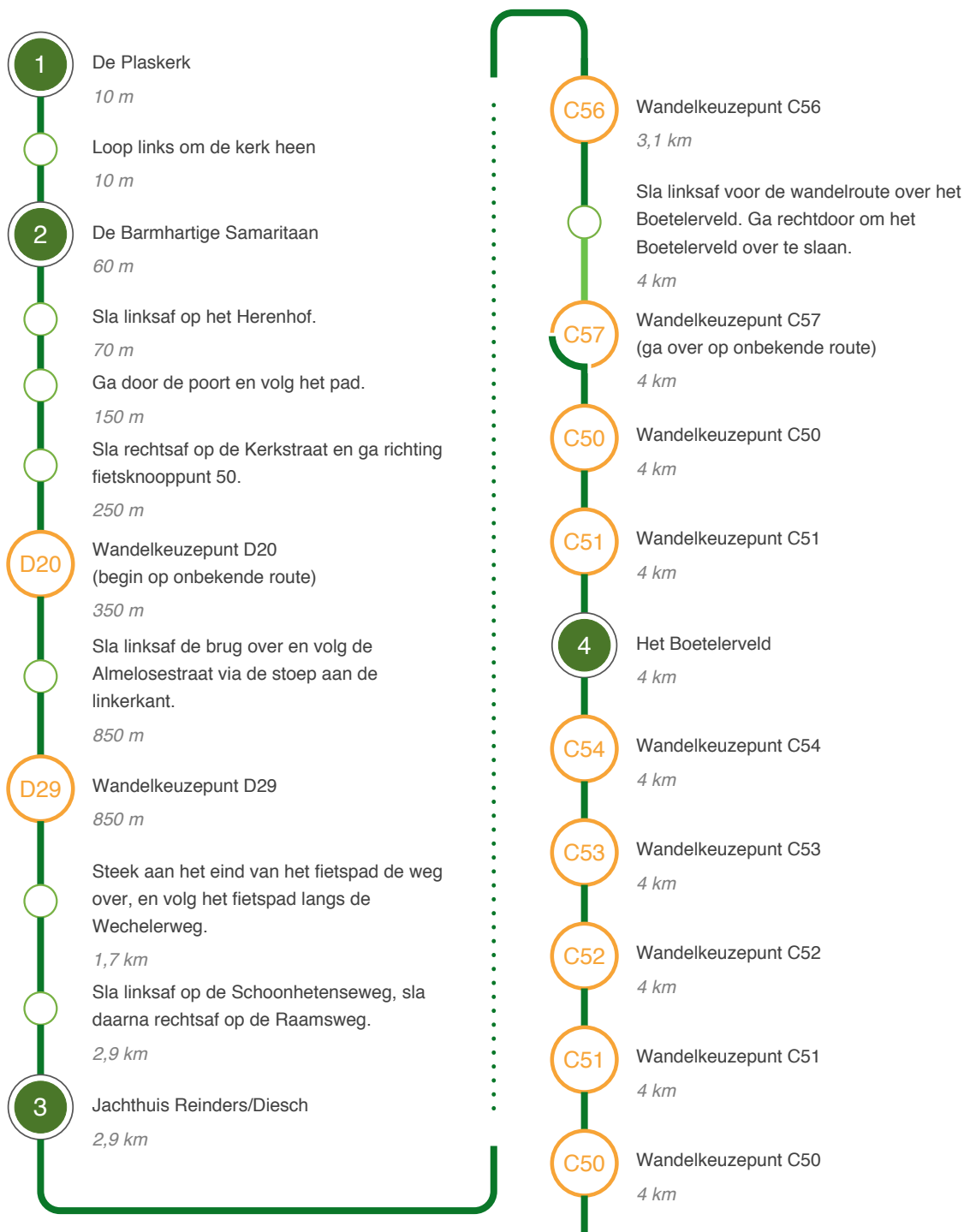
Raalte: Van kerk naar kasteel

Raalte: Van kerk naar kasteel

Hoe kom ik bij het startpunt?

Zowel het startpunt als het eindpunt van de route ligt bij de Plaskerk, in het centrum van het dorp. U kunt uw auto parkeren op de parkeerplaats aan de overzijde van de parkeerplaats bij de nabijgelegen Jumbo supermarkt. Ook met het openbaar vervoer is de Plaskerk goed te bereiken (700 meter van het station).

> ontdek meer op de volgende pagina

Vervolg route

Einde van de route

Raalte: Van kerk naar kasteel

18 km

1

De Plaskerk

Eerste vermelding

De Plaskerk is het oudste gebouw van Raalte en wordt gebruikt door de Protestantse Gemeente. De eerste vermelding van de Plaskerk is uit 1123. De kerk behoorde toe aan een zekere Lifgerus en is mogelijk door keizer Hendrik IV van Duitsland aan hem geschonken, vanwege zijn hulp bij de kruistochten.

Het eerste romaanse gebouw was kleiner dan de huidige kerk en was opgetrokken uit oersteen. Het koor was wat jonger dan het schip. Het is niet bekend of er toen ook al een toren geweest is. De huidige kerk dateert uit de 15e eeuw. Het is een eenbeukige kerk in laatgotische stijl.

Verval en restauraties

In 1649 stortte de toren van de kerk gedeeltelijk in. Er werd besloten de toren niet te restaureren, waardoor de kerk drie eeuwen een toren had die vrijwel even hoog was als het kerkgebouw. In de jaren 1840-1845 is de toren grondig onderhanden genomen, nadat de toren eigendom werd van de gemeente.

Aan de wens van de kerkelijke gemeente om in de toren een uurwerk aan te brengen kon de gemeente niet voldoen. In 1940 is de in zeer slechte staat verkerende toren met de klokken overgedragen aan de kerkvoogdij van de Hervormde Gemeente. In de daaropvolgende jaren heeft het verval zich voortgezet.

In 1969 is de restauratie van kerk en toren van start gegaan. Hierbij is de lage toren weer met acht meter verhoogd.

Historische secco's

Bijzonder in de kerk zijn de plafondschilderingen uit de 15e eeuw, de zogenoemde secco's. Dit zijn religieuze afbeeldingen. De van oorsprong Katholieke kerk is na de beeldenstorm en de Reformatie overgegaan naar een Gereformeerde Gemeente. Daarbij zijn de schilderingen overgeschilderd met witkalk.

Tijdens de jaarlijks terugkerende onderhoudswerkzaamheden kwam er telkens een laagje kalk bij. Gedurende de restauratie in 1969-1975 kwamen de secco's weer gedeeltelijk tevoorschijn.

Het interieur

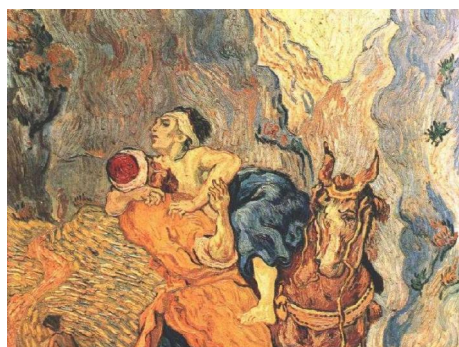
In de kerk staan drie herenbanken die vroeger toebehoorden aan de adellijke huizen in de gemeente Raalte. Oorspronkelijk waren het er vier. De bank van de voormalige havezate De Hofstede is waarschijnlijk bij de restauratie 1969-1975 uit de kerk verdwenen.

De banken die er nog staan behoorden tot de havezaten Schoonheten, De Velner en 't Relae. Het 18e eeuwse preekgestoelte is toegeschreven aan Adam Strauss. Aan de kansel zijn een koperen lessenaar en een zandloper uit de 17e eeuw bevestigd, om de dominee aan zijn spreektijd te herinneren.

In de kerk is in 1836 een orgel aangebracht door Carel Friedrich August Naber. Het is geplaatst op een galerij op houten Toscaanse zuilen. In 1975 is de galerij verplaatst naar de westzijde, tegen de toren, en het orgel is vervangen door een orgel van de Duitse orgelbouwer Hans-Detlef Kleuker.

De Barmhartige Samaritaan

Bijbelse betekenis

Aan de noordzijde van de Plaskerk staat een bronzen beeld van de Barmhartige Samaritaan. In het Bijbelse verhaal van de Barmhartige Samaritaan weigeren twee hooggeplaatste Joden hun handen vuil te maken om zo een slachtoffer van een geweldsmisdrijf langs de kant van de weg te helpen.

Later blijkt een Samaritaan, iemand van een door Joden geminacht volk, wel hulpvaardig.

De les die hieruit geleerd kan worden, is dat wat iemand doet, belangrijker is dan wie diegene is. Volgens de Bijbel is naastenliefde het allerbelangrijkste voor God.

Herkomst van het beeld

Na de restauratie van de kerk in de jaren '70 vond dr. C.F. Diesch, oud kabinetschef van de Commissaris van de Koningin, dat het dorp weinig moois te bieden had. Raalte moest iets eigens en herkenbaars hebben.

Zijn vriend, de kunstverzamelaar en architect Hendrik Mastenbroek, bezat het door Han Wezelaar gemaakte bronzen beeld. Met behulp van bemiddeling door Diesch, heeft de gemeente Raalte het beeld kunnen overnemen van Mastenbroek.

Jachthuis Reinders/Diesch

Het Jachthuis Diesch-Reinders

Op de hoek Schoonhetenseweg-Raamsweg ligt het jachthuis van de familie Diesch. In de periode 1915-17 liet fabrikant Douwe Jan Reinders op zijn terrein een huis voor zichzelf en voor de jachttopziener bouwen. Het huis van Reinders zelf werd naast jachtverblijf al snel als zomerhuis gebruikt.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de familie Diesch-Reinders gedwongen hier permanent te wonen, omdat hun huis in Zwolle door de bezetter was geconfisqueerd.

De ervaringen van Alder Diesch

"In jaren '50 en '60 was dit gebied rijk aan wild en gevogelte en werd het gebied ook voor de jacht gebruikt. Als kind had je in die jaren alle ruimte om je te vermaken, vooral als de rogge van het land was. Eveneens waren de bezigheden van jachttopzoener Jan de Boer fijn om aan mee te doen.

Zoals het helpen bij het melken van wat koeien op het land aan de anere kant van het spoor". Bron: Interview Alder Diesch, 2018.

In 1972 vertrok de jachttopziener en werden beide woningen samengevoegd en aangepast aan de moderne tijd.

Het Boetelerveld

Het natuurgebied

Het Boetelerveld is een 170 hectare groot natuurgebied. Het behoorde tot de verdeling in 1845 tot de marke Raalterwoold. Na de verdeling is het gebied voor het grootste gedeelte ongerept gebleven. In 1906 weet dr. W.D. Cramer uit Twello in één keer 225 hectare van verschillende boeren te verwerven.

In 1951 verkocht hij hiervan 170 hectare aan de Stichting Het Overijsselsch Landschap.

Tegelijkertijd werd van deze 170 hectare, 35 hectare afgezonderd met de bedoeling deze te ontginnen om plaats te bieden aan drie agrarische bedrijven die elders in Raalte moesten vertrekken vanwege de woningbouw.

Van uitstel komt afstel

Begin 1953 zou met de ontginning worden begonnen, maar de watersnood in Zeeland “gooide roet in het eten” waardoor de ontginning geen doorgang kon vinden. De werkzaamheden in Boetele worden uitgesteld en alle beschikbare middelen, machines en mankracht, zijn verplaatst naar Zeeland en daar ingezet.

Zoals het spreekwoord zegt: “van uitstel komt afstel”. Dat was voor dit stukje natuurgebied dan ook de redding. De 35 hectare, die eigendom was van de Staat der Nederlanden, is vervolgens in langdurige erfpacht uitgegeven aan Landschap Overijssel, die het in 2017 in eigendom heeft gekregen.

Natura 2000

Het Boetelerveld is zo bijzonder, dat Europa het heeft aangewezen als Natura 2000 gebied. Het Boetelerveld is o.a. bijzonder om de klokjesgentiaan en de kamsalamander. Vanwege het leem in de grond, plus een slecht doorlatende laag, vinden er sterke wisselingen in de grondwaterstanden plaats.

Dit trekt bijzondere planten en dieren aan. Ruim een derde van het Boetelerveld bestaat uit natte tot vochtige heide en grove dennen in vreemde natuurlijke vormen. Zo zag de rest van Salland er lang geleden ook uit. Het is een oase van rust middenin een landbouwgebied en is zeker een bezoekje waard.

De kaasboeren

Hollandse kaasmakers in Raalte

Vanaf 1911 kwamen verschillende families vanuit de provincie Zuid Holland naar Raalte. Zij hadden niets met de voor de omgeving gebruikelijke boterproductie, maar alles met het maken van kaas. Aanstichter is koopman en fabrikant Dirk Luyten uit Lekkerkerk.

De aankoop van grond

In 1911 koopt Dirk Luyten 70 hectare in het Boetelerveld, bestaand uit overwegend heidegrond en twee boerderijen. In het zelfde jaar weet hij in het Heeterveld nog ruim 70 hectare heidegrond te verwerven.

In de drie daarop volgende jaren laat hij de grond door de Nederlandse Heide Maatschappij ontginnen. Tegelijkertijd bouwt hij een kaasmakerij bij boerderij De Baanbreker, gelegen aan de Speelmansweg. In 1913 verrijst aan dezelfde Speelmansweg een enorme boerderij met kaasmakerij.

De boerderij krijgt de naam Betsy's Hof, vernoemd naar zijn dochter. Deze twee bedrijven zijn zo groot dat er voor het dienstpersoneel zes arbeiderswoningen worden gebouwd, opgetrokken in kalkzandsteen van eigen fabricaat.

Import

Dirk Luyten had geen hoge hoed op van de "zandboeren" of "boterboeren" in Raalte. Om de bedrijven te runnen haalde hij uit het westen bekwame boeren naar Raalte. Zij zijn door Dirk hoogstpersoonlijk geselecteerd.

Voor de Baanbreker haalt hij uit Lekkerkerk het gezin van Andreas Slingerland en voor Betsy's Hof het gezin van Arie Molenaar uit Moordrecht naar Raalte. Als pioniers hebben zij het moeilijk in een nieuwe omgeving plus een niet gemakkelijke broodheer. Tot ca. 1970 is op deze bedrijven kaas gemaakt.

De families van de oorspronkelijke kaasmakers staan nog altijd bekend als 'De Hollanders'.

6

Huis Schoonheten

De naam

De naam Schoonheten geeft aan hoe de omgeving tijdens zijn ontstaan eruit moet hebben gezien. In het oud Nederlands betekent Schoon letterlijk mooi, en Heten komt van het woord heit / heide. Het betekent dus 'mooie/schone heide'. Het huis wordt bewoond door de familie Bentinck, en is niet toegankeli

Het huis

Het huis Schoonheten is gebouwd in de periode 1633-1655 op een moerassig stuk grond tussen twee kampen, 't Wormerkamp en Niënhofskamp (later Duivenslag). Het is een eenvoudig huis, bestaande uit één woonlaag met een verhoogd middengedeelte. Het geheel was wit gepleisterd.

In de loop van de 18e eeuw zijn er in de gevels enkele moderniseringën aangebracht. Zo zijn o.a. de kruisvensters vervangen door kozijnen in de Franse-stijl met Louvre-luiken.

In de jaren negentig van de 19e eeuw heeft er een ingrijpende verbouwing plaatsgevonden:

Het huis kreeg er een verdieping bij en het middengedeelte werd 120 cm hoger. De voorgevel en de zijgevels kregen een nieuw jasje in baksteen met een natuurstenen basement. De achtergevel bleef zoals het was en laat nog iets van de 17e-eeuwse bouw zien.

Neringdoenden

Voorzieningen

Op Schoonheten is door de familie Bentinck een aantal voorzieningen gebouwd voor de gemeenschap rondom de havezate. Eind 18e eeuw kwam er een herberg, "De Hertog van Portland", aan de weg van Raalte naar Holten (tegenwoordig Portlanderdijk). Ook de postkoets reed hierlangs.

Dit was van belang voor reizigers, rondtrekkende marskramers en voor de lokale bevolking (om er een borreltje te drinken). De herberg heeft dienst gedaan tot 1923. In de jaren zestig van de 19e eeuw kwam er een smederij. Dit gebouw heeft echter de oorlog niet overleefd.

Rechts van de voormalige smederij staat een huis uit 1879 dat tegenwoordig deels wordt verhuurd als vakantiewoning. Oorspronkelijk was dit een posthuis. Als de eerste bewoners het huis in 1907 verlaten komt er een timmerman en wagenmaker in, en krijgt het huis de naam "De Timmerman".

In de jaren '30 van de vorige eeuw wordt het gebouw een kruidenierswinkel (1933) en deze functie zal het behouden tot 2004, waarna de bewoners het nog een aantal jaren in gebruik hebben als theeschenkerij.

Het Overijssels Kanaal

De aanleg

In 1848 werd door een groep particuliere initiatiefnemers de Overijsselsche Kanalisatie Maatschappij opgericht, met het doel het graven van een kanaal van Zwolle naar Almelo, plus een zijtak van Lemelerveld naar Deventer. Naast particulieren participeerden ook belanghebbende gemeenten, zoals Raalte.

In 1850 verkreeg de Maatschappij haar concessie voor de aanleg. De

exploitatiekosten, die aanvankelijk gunstig waren, liepen met de jaren aardig op. In 1941 werd de O.K.M. ontbonden.

Tegelijkertijd werd de N.V. Maatschappij Overijsselsche Kanalen opgericht, die vervolgens alle belangen had overgenomen. Voor deze nieuwe Maatschappij was het van belang dat de Rijksoverheid hierin financieel deelnemer werd.

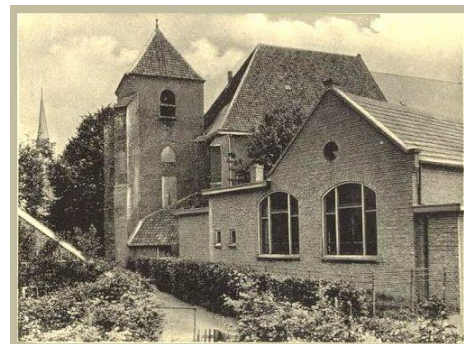
Sluiting voor de scheepsvaart

Vanaf 1945 kwamen er geluiden om het kanaalgedeelte Lemelerveld-Deventer voor het scheepsvaartverkeer te sluiten. Dit gebeurde in 1964. Het kanaalgedeelte Raalte-Deventer bleef open tot 1988. Tegenwoordig heeft het kanaal enkel een recreatieve functie en een hoge natuurwaarde.

Annahuis

De eerste Annaschool

Anna Bentinck tot Schoonheten heeft voor de Raalter bevolking op haar kosten in 1865 een naai- en breischool laten bouwen, een school die spoedig ook als bewaarschool voor kleine kinderen dienst deed. De school stond op het plein tussen de Plaskerk en het tegenwoordige Annahuis.

Het kerkbestuur als eigenaar

Tot haar overlijden op 20 januari 1888 te Zwolle heeft zij de kosten voor deze school gedragen. De school is daarna in beheer van het kerkbestuur gekomen. De Annaschool is door het kerkbestuur geëxploiteerd voor verschillende doeleinden.

Bij overlijden fungeerden één of twee lokalen als rouwkamer. Ook verschillende verenigingen maakten gebruik van het gebouw, zoals de vrouwen-, meisjes- en jongensvereniging (later de jeugdsoos) en de zangverenigingen. De school was daarmee een gemeenschapshuis geworden.

Eind jaren zestig van de vorige eeuw is er aan de Munstersestraat een (inmiddels weer verdwenen) nieuwe kleuterschool gebouwd.

Een nieuw Annahuis

Na de restauratie van de Plaskerk is in 1977 begonnen met het verwerven van financiën ten behoeve van de bouw van een nieuw Annahuis. Een jaar later kon met de bouw worden begonnen. Dit was mede mogelijk gemaakt door een groots opgezette inzamelingsactie die 120.000 gulden opbracht.

Op zaterdag 17 maart 1979 kon het Annahuis in gebruik worden genomen. De officiële openingshandeling werd verricht door mr. Rudolph F.C. baron Bentinck van Schoonheten.